

שיעורו של מורנו ורבנו הגאון
רבי יצחק לוי שליט"א

רבה הראשי של נש"א
וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

שבת בראשית
גליון מס' 37

באר יצחק

נכתב ונערך ע"י הרב הג"ג רבי שלום מצרפי שליט"א
רב בית הכנסת "הנוריות" נש"א

מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

לימוד התורה לצד זיכוי הרבים שלו. בשר חלק, שבירת הכוס בחופה, דוד שמש בשבת, וצחצוח שינים בשבת. לימוד התורה מתוך צער. הדרכתו לאברכים צעירים. אהוב על כולם. התרת עגונות. כוחו הגדול בהוראה. עידודו לצעירים שיגדלו בתורה

לזכור את הלימוד שלו, ובשביל לזכור צריך הוא לחזור על הלימוד עוד פעם ועוד פעם עד שיזכור, ולבנתיים זה בא על חשבון ההתקדמות שלו. אבל אדם שהוא חסיד ומזכה את הרבים, יש לו סייעתא דשמיא שהוא זוכר את התורה. גם אדם שרוצה להתפרנס, צריך לעבוד הרבה בשביל להביא פרנסה הביתה, אבל אם אדם הולך עם הקדוש ברוך הוא, ה' נותן לאדם עזרה מיוחדת מן השמים, שהאדם עושה קצת ומרויח הרבה. ומכאן נלמד מוסר השכל: הזמן שנראה לנו מצומצם – 24 שעות ביממה, אם אדם מנצל את הזמן 100%, הוא יראה ברכה בעמלו. וזה שאנחנו רואים דוגמא חיה בדור שלנו, איך שהרב ע"ה היה עסוק להקים עולה של תורה בדור שלנו, ובכל זאת הספיק כל כך הרבה.

בשר חלק

אני אביא כאן רק קצת דוגמאות, על דברים שהיום הם פשוטים לכולנו, אבל מרן ע"ה הוא שהחזיר אותם לכולנו. הדור שלנו מעוצב על פי הדרך שהתווה מרן ע"ה, כמו למשל: היום, מי לא יודע שצריך לאכול בשר חלק?! כולם יודעים לפחות מה זה, ומשתדלים להקפיד לאכול רק בשר חלק. הנה מרן ע"ה בשו"ת יביע אומר (חלק ה' יו"ד סימן ג אות א) מתאר: שלפני כ-60 שנה, היו אנשים ואפילו תלמידי חכמים, שלא היו יודעים מה ההבדל בין בשר כשר לבשר חלק, אבל היום ברוך ה' אנחנו יודעים, כי הרב הלך לכל מקום ומקום והסביר את העניין הזה, וחזר והסביר, וכתב ופירסם: שאסור לאכול בשר כשר, אלא אך ורק בשר חלק לדעת מרן הבית יוסף, עד שברוך ה' המושג הזה חדר לכולנו.

שבירת הכוס בחופה

מי לא יודע היום שהחתן בחופה שובר את הכוס וזכר לחורבן בית המקדש. החתן, לפני שהוא שובר, אומר: אִם אֶשְׁפָּקָה יְרוּשָׁלַם תִּשְׁפָּח יְמִינִי, תִּדְבֶּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵי אֵם לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ אֵם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹמְתִי (תהלים קלז, ה-ו). אבל מרן ע"ה בשו"ת יביע אומר (חלק ד' אה"ע סימן ט אות ג) מתאר: שלפני 60 שנה, אנשים חשבו ששוברים את הכוס בשביל להראות את גבורתו של החתן, כי הוא לא היה אומר: אם אשכחך ירושלים, אלא היה לוקח את הכוס ושובר, "בום" ... וכולם צועקים "מזל טוב". עד כדי כך

החידוש במרן זיע"א

ביום ג' מר חשוון – לפני 6 שנים, נפטר מרן רבינו עובדיה יוסף זכותו יגן עלינו, אמן. מרן ע"ה זכה לחבר בחיי חיותו מעל 50 ספרים, לא יאומן: איך אדם הספיק לחבר כל כך הרבה ספרים בחיים שלו. הרי אפילו אם אדם היה יושב כל היום בחדר וכותב – זה היה חידוש, אבל החידוש היותר גדול הוא, שהרב לא ישב כל היום בחדר, אלא כל היום הוא דאג לעם ישראל. לא היה אדם שהתעסק עם הציבור כמו מרן ע"ה, ולא היה אדם שהספיק בתורה כמו מרן ע"ה, וזה דבר פלא. כי הם שני דברים, שבכל אחד לחוד להספיק כל כך הרבה, זהו דבר פלאי.

פעולותיו של מרן במקביל לספריו העצומים

מרן ע"ה הקים את "רשת מעיין החינוך התורני", הרשת הזאת מפעילה מאות תלמודי תורה בכל רחבי הארץ, ויש בה היום כמה עשרות אלפי תינוקות של בית רבן, ומהם כבר נהיו תלמידי חכמים, כי הרשת כבר הוקם לפני 30 שנה. מרן ע"ה גם הקים מערכת כשרות של ה"בד"ץ. גם הקים ישיבות וכוללים, ועזר למסכנים. וזהו באמת דבר פלא, איך יהודי אחד הספיק כל כך הרבה דברים, ובמקביל זה לא פגע בתורה שלו. התורה שלו נשארה כל כך עמוסה ומליאה, רחבה ועמוקה. מבחינה טבעית זה דבר על טבעי, ובלתי נתפס.

הסוד של מרן ע"ה

אבל פעם מרן ע"ה גילה את הסוד, אמר: תדעו לכם! כמה שאדם מתעסק עם הציבור, יש לו יותר סייעתא דשמיא. כמו שהגמרא (ברכות לב:) אומרת: חסידים הראשונים, היו שוהין שעה אחת לפני התפלה, ושעה אחת לאחר התפלה. כלומר: יש שלש תפלות ביום, ואם היו שוהין שעה אחת לפני ושעה אחת אחרי, גם התפלה אורכת לפחות שעה אחת, ונמצא שכל תפלה היתה לוקחת 3 שעות, וכל יום היו נמצאים 9 שעות מסביב לתפלה. אומרת הגמרא: וכי מאחר ששוהין 9 שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית? מתי מספיקין להתפרנס, ומתי מספיקים לעסוק בתורה? אלא אומרת הגמרא: מתוך שחסידים הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת. הלא אדם שלומד תורה, צריך גם

לרב שום מודל לחיקוי, אלא הכל עשה הרב את אך ורק בכוחות עצמו.

למד תורה לאור הלבנה

הנשמה של מרן, זוהי נשמה קדושה שהקדוש ברוך הוא נתן לנו. שנראה איך הרב גדל בלי שום כלים, ואפילו מנורה לא היה לו, ובכל זאת ישב ולמד תורה. וכי אדם יכול ללמוד עם נר?! נראה מישהו שיש לו הפסקת חשמל בבית ויפתח ספר עם נרות... יגיד: טוב, אני אנוס! אנוס רחמנא פטריה... אין חשמל, הולכים לישון. אבל הרב ישב ולמד לאור הנר, וכשנגמר הנר, למד לאור הלבנה. מי מסוגל לעשות דבר כזה!?

לומד תורה כל הלילה בתוך הארון לאור מנורת לילה

בימי השבעה של מרן, סיפר רבי דוד אבוהצירה שליט"א, אמר: הנה, העשיר שיושב כאן יספר. שהוא הזמין את הרב לבית שלו בחוץ לארץ, והרב נתן לו הנחיות: מה צריך להיות בחדר שינה. אמר לו: שיהיה בחדר שינה מנורה. ומרן הגיע לשם, שואל את העשיר: איפה מנורה? הוא לא הבין שמנורה צריך בחדר שינה בשביל ללמוד, אלא חשב שזה רק בשביל לראות את החדר בלילה ולא יכשלו. אמר: פה בתוך הארון שמיני מנורה, אבל אין בחדר מנורה. והעידה הרבנית מרגלית ע"ה שהיתה שמה: אחרי השיעור בלילה שם, הרב נכנס לתוך הארון עד 6:00 בבוקר, וישב ולמד. הנה אנחנו רואים, בלי שום תנאים ובלי כלום, לאיפה הרב הגיע.

עמוק עמוק מי ימצאנו

שו"ת יביע אומר שחיבר הרב, עם תשובות עמוקות רחבות ומקיפות, מי מצליח ללמוד את השו"ת הזה. וכי היה לרב ממי ללמוד ואת מי לחקות?! תסתכלו שאלות ותשובות שנכתבו לפני 60 ו-80 שנה, זה סטנדרט, מביאים את הגמרא, איזה ראשון, שלחן ערוך, ואיזו סברא, ופסק הלכה, ובזה זה נגמר. אבל בשו"ת יביע אומר ובשאר הספרים שלו – הרב הרחיב את האופקים, הוריד אותנו לעומקם ושורשם של דברים, וזאת הדרך שהרב הנחיל ולימד את התורה לכל הדור הצעיר שיש לנו היום.

שיעורי התורה של מרן ע"ה

מי היה יודע מה זה שיעורי תורה לפני 50 שנה, אבל הרב דחף ועודד תלמידי חכמים צעירים למסור שיעורי תורה, ושלח אותם זה לצפון וזה לדרום, זה למזרח וזה למערב, לקהילות בחוץ לארץ, והכל הם פירות ופירי פירות של הרב. והרב לא מסר סתם דרשות. אמנם פעם היו רבנים שמתמקדים בעיקר על פרשת שבוע וכל מיני דרשות יפות, אבל האדם ששמע את השיעורים היה ממשיך בבית שלו לעשות את מה שהיה רגיל לעשות. אבל אתה צריך לתקן אותו ולשפר אותו וללמד אותו את המעשה אשר יעשון, ולכן הרב התחיל לדבר בעניינים של הלכה. פעם הרב אמר: הייתי מכין 3 שעות שיעור, בשביל לדבר שעה אחת. ומרן לא הפסיד מזה שום דבר, אלא רק התורה שלו הלכה והתרבתה יותר ויותר, עד שכל גדולי הדור היו כפופים אליו.

יחיד בדורו ובדורות הקודמים לו

הרב שלום משאש זצ"ל, היה הרב של כל מרוקו, אבל כאשר מרן ע"ה היה רב ראשי לישראל הביא את הרב משאש לירושלים, עשה יבוא חוץ... בשביל שיהיה הרב הראשי של ירושלים, אמר: אין גדול בדור שמתאים לירושלים כמו רבי שלום משאש. והוא היה יותר מבוגר ממרן ב-15 שנה, והיה לו גם נסיון בדיינות וברבנות. והנה תראו בספרים של הרב משאש, עשרות פסקים בדברים חמורים כמו: ענייני עגונות, ממזרים, שהוא היה שולח את הפסקים למרן ע"ה, אמר: אני רוצה שהוא יצטרף ויאשר את הפסק, ואז הוא היה משהרר את הפסק ומוציא אותו לאור, ומתיר את אותה העגונה או את אותו ממזר. ולמרות שהיה להם חילוקים בדברים

שבספר "שדי חמד" (אס"ד, מערכת ז אות יב) כותב: לפי דעתי, צריך לבטל את המנהג הזה שהחתן שובר את הכוס! כי בשלחן ערוך (סימן תקס סעיף ב) מובא המנהג לשבר את הכוס בחופה זכר לחורבן בית המקדש, אבל בפועל היו עושים מזה צחוק ואף אחד לא יודע מה המטרה של שבירת הכוס. אבל בא מרן ע"ה וכתב: לפי דעתי, לא צריך לבטל את המנהג הזה, כי יש לנו פיתרון פשוט: כמו שהרב מקריא לחתן: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". הרב יקריא לחתן – לפני שהוא שובר את הכוס – את הפסוק: אִם אֶשְׁפָּתֶךָ יְרוּשָׁלַם תִּשָּׁפַח יְמִינִי, כתב הרב: ואז לאט לאט יבינו הקהל הרקע לשבירת הכוס, ולא יעשו מזה מהתלה חוכא ואטלולא, והכל על מקומו יבא בשלום. והיום, זה לא לאט לאט, אלא זה מהר מהר... אנחנו מסתובבים בהרבה חופות, ואין חופה בה החתן לא אומר את הפסוק הזה, וזה גם מודפס בסידורים היום. וכל זה בגלל בן אדם אחד שהלך ופירסם את הדבר הזה.

שימוש במים חמים בשבת

על שימוש במים חמים שהתחממו על ידי השמש, מרן ע"ה בשו"ת יביע אומר (חלק ד או"ח סימן לד) כתב לנו תשובה ארוכה, 11 דפים, 22 עמודים, ומעל 1100 מקורות! כלומר: בשביל להתיר לנו את הפעולה הזאת של פתיחת הברז בשבת, מרן ע"ה פתח לנו לפחות 1100 ספרים, כי הרב ידע שאם זה אסור אתה מכשיל את כל עם ישראל. מכאן נלמד: איזו אהבת ישראל היתה למרן. הרב ישב ופתח עוד ספר ועוד ספר, גמרות, ראשונים ואחרונים, עד שהגיע למסקנת ההיתר.

צחצוח שיניים בשבת

מי היום לא מצחצח שיניים בשבת. גם מי שלא מצחצח יודע שלפי הדין זה מותר. יש כמה חששות בזה, לפני 50 שנה – בספר שמירת שבת כהלכתה כתב: אסור לצחצח שיניים בשבת. כי יש בזה חשש סחיטה, חשש כיבוס, חשש רפואה, חשש מוליד, חשש הוצאת דם בשבת, חשש ממרח. אבל מרן ע"ה כתב ארבע תשובות בשו"ת יביע אומר (חלק ד מסימן כז עד סימן ל), שאין בזה את כל החששות הללו. אתה קורא את זה, אתה אומר: אם הרב טרח וכתב לנו תשובה כזאת להתיר, בטח שזה מותר.

מרן התחיל בזיכוי הרבים לפני גיל 17

אנחנו היום נולדנו לתוך הדור של מרן ע"ה, אבל הוא התחיל את העבודה הזאת לא היום, אלא לפני 80 שנה. הנה שו"ת יחווה דעת נדפס בשנת ה'תשמ"א, לפני כמעט 40 שנה, ושם (חלק ד סימן נה) כתב מרן ע"ה על שיעור הפרשת חלה שהוא משיעור תק"כ דרהם, כלומר: 1,560 ק"ג קמח. ושם (עמוד רעה בהערה) הוא כתב: אזכרה ימים מקדם בימי חרפי, לפני יותר מארבעים שנה, כאשר בישרתי צדק בקהל רב, בעצת רבותי, אשר הרשו לי להורות ברבים, הוריתי להלכה ולמעשה שצריך להפריש חלה בברכה משיעור תק"כ דרהם קמח, כדברי הרמב"ם ומרן וכו', עכ"ל. היום אנחנו 6 שנים אחרי פטירת הרב, מרן נפטר בגיל 93, זאת אומרת: היום זה 99 שנים להולדת הרב, ולפני 80 שנה, בגיל 17-16 התחיל למסור שיעורים ברבים.

הרב גדל בכוחות עצמו עם עידוד של גדולי ישראל

גדולי הדור עודדו אותו למסור שיעורים – לא חס ושלוש על פי עצמו, ולכן הרב ידע את החשיבות לעודד תלמידי חכמים. הלא הרב בא מכלום, אם היה לרב אבא עשיר, היו אומרים: בזכות אבא שלו שהיה עשיר, בטח הוא שכר לו איזה מלמד טוב, היה לו תנאים טובים, חיים טובים, והיה לו קל ללמוד תורה. ואם היה לו אבא שהוא גדול הדור, היו אומרים: אם אבא כזה גדול, אין פלא שיצא כזה בן גדול. אבל מרן ע"ה גדל בבית של אנשים פשוטים, עניים, לא גאונים ולא שום דבר. לא היה לו את מי לחקות, ולא היה לו

התאומים בזמן האסון הגדול, והיתה עגונה, כי לא נשאר זכר מבעלה, והיא בקשה מבית הדין באמריקה שהיא רוצה שדוקא מרן יחתום על פסק דין להתירה מכבלי עגינותה, ומרן ישב וכתב תשובה להתירה, והרצה בפני האברכים בכולל את כל מהלך התשובה, והדברים נדפסו בשו"ת יביע אומר (חלק י אה"ע סימן ח).

דן דין אמת לאמיתו

מן השמים זיכו את מרן לדון דין אמת לאמיתו, ובכל פסקיו זכה להגיע לחקר האמת, לאמתה של תורה. וידוע שבשנת תשל"ד, לאחר מלחמת יום הכפורים היו קרוב לאלף עגונות מהחילים הנעדרים שהשתתפו בקרבות, ומינו את מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א שישב בראש בית הדין לעניני עגונות, יחד עם הרב מרדכי פירון – הרב הראשי לצה"ל, והרב גד נבון – סגן הרב הראשי לצה"ל, כדי לדון ולפסוק בקרוב לאלף תיקים של חללי צה"ל הקדושים, הי"ד, אשר היו נשואים והשאירו אחריהם אלמנות צעירות לימים כמו בא בשו"ת יביע אומר (חלק ו אה"ע סימן ג).

כשמרן פסק שהעגונה מותרת - זה מקובל על כל העולם

והנה ראש הממשלה דאז – גולדה מאיר, הציגו לה שאילתא בכנסת: למה כל התשע מאות תיקים ניתנו למרן רבינו עובדיה יוסף? הלא היה צריך לחלק את התיקים בין שני הרבנים הראשיים, 450 לרב גורן ו-450 לרב עובדיה?! השיבה להם ראש הממשלה: אין מה לעשות, בכל העולם מקבלים רק את הפסקים של מרן הרב עובדיה, זהו זה, אין מה לעשות, כשמרן פוסק "מותר", זה מקובל בכל העולם. כשיש שאלות בעניני ממזרות, יש כאלה אומרים: אסור, והמשפחה הזו נכרתת מזרע ישראל רחמנא ליצלן. אבל מרן זיע"א נכנס בעובי הקורה, מחפש עד שמוצא טעם, ועוד טעם, ועוד סניף להקל, עד שפותר את הבעיה.

מורו ורבו של שמעון פרס

70 שנה שפט והנהיג את עם ישראל בחכמה ובתבונה, וקירב את עם ישראל. אפילו את היהודי הכי רחוק, הרב ידע איך לדבר אתו. לדוגמא: שמעון פרס, לא היה דתי, אבל כשמרן נפטר, הוא הספיד אותו כמה פעמים, וכל פעם היה אומר: מורי ורבי. איך אתה מצליח למצוא מסילות לבן אדם הזה שהוא לא קשור אליך, לא גדל אתך?! אבל הרב ידע איך לדבר עם כל יהודי בשפה שלו. ביום שהרב נפטר, עלה יצפן לרדיו וסיפר שבאותו היום היה לו הופעה בירושלים, וביטל אותה. אמרו לו: איך ביטלת אותה? אמר: איך אני יכול לעשות הופעה, מליון איש באים ללוויה, כל עם ישראל מתאבל, ואני אעשה הופעה?! אמרו לו: אבל אתה הכרת את מרן? אמר: בטח, אני הכרתי את הרב, כמה פעמים הייתי אצלו, והרב היה מספר לי בדיחות. הוא הרגיש, הנה יש לי שפה משותפת עם הרב. אמרו לו: תגיד, האם פעם הרב ניסה להחזיר אותך בתשובה? אמר: לא, אף פעם לא. אלא הרב היה מדבר אתי כמו חבר. שאלו אותו: נו, והרב השפיע עליך? אמר: יום אחד הרב שאל אותי, אתה שומר שבת? אמרתי לו: אני לא אשקר, אני לא שומר שבת. אמר לי הרב: איזה חבל, חבל שאתה לא שומר שבת, אתה מפסיד, אתה יודע איזו שבת טובה יש לנו, איזה כיף זה לשמור שבת... הוא אומר: הרב דיבר אתי 2 דקות על השבת, ומאותו יום אני לא מעז לחלל שבת.

הגדלות של מרן ע"ה

מעולם לא ראינו את מרן צועק על אנשים! ואפילו אם אנשים היו עושים דברים לא טובים, הרב מעולם לא צעק עליהם, ולא ביזה אותם, אלא רק היה מקרב אותם באהבה וחובה, כי רק בצורה כזאת, אפשר לקרב את עם ישראל. מְשֻׁכְּנֵי, אֲחֵרֵיךָ נְרוּצָה (שה"ש א, ד), תמשוך אותו אליך, ואז אחריך נרוצה. מי שהיה מסתכל מן הצד, היה אומר: לא חבל לרב לבזבז את הזמן שלו ולספר בדיחות

מסויימים, אבל היתה להם ידידות אמיצה מאוד. עד שהרב משאש כתב עליו (נדפס בתחלת שו"ת יביע אומר חלק י): יחיד בדורו ובדורות הקודמים לו. מכאן אנחנו רואים לאלו דרגות הגיע מרן ע"ה. תגיד: הרי אדם שהתעסק כל כך עם הציבור, לכאורה זה בא על חשבון הלימוד שלו. אבל כאשר אדם עושה את דבריו לשם שמים, הקדוש ברוך הוא נותן לו סייעתא דשמיא.

וענותו תרבני

אני זוכר: לפני 17 שנה הייתי לומד אצלו בכולל בירושלים, מרן קרא לי, אמר: אני רוצה שתלך לכרמיאל. אפילו לא ידעתי איפה כרמיאל נמצאת על המפה... אמרתי: מה אני יעשה שם? אמר לי: לך לשם, תמסור שיעורים שם. והוא ישב 10 דקות להדריך אותי. אמר לי: תראה, כשאתה מוסר שיעורים לציבור, תכניס להם סיפורים, משלים, דברים מעניינים, ולא רק הלכות, כי אחר כך הם ישתעממו, ואז יאהבו לשמוע אותך. הוא אמר לי: מה אתה חושב, איך אני התחלתי?! כשאני התחלתי, היו לי 3 אנשים בשיעור, אבל לאט לאט יצא שמעי שאני מספר סיפורים, ואז פתאום נהיה 100 איש בשיעור. והוא אמר לי: איך אני יודע שהיה 100 איש בשיעור?! זה שהיה מחלק תה בציבור, אז לא היה כוסות חד פעמי, בא אליו זה שמכין את התה, אמר לי: כבוד הרב, היום נשברו לי הידיים, 100 כוסות שטפתי, ומזה ידעתי שהיו 100 איש. ככה הרב סיפר לי. הרב היה אז בגיל 80 והוא ישב והדריך אברך צעיר איך לרדת לעם. והדבר הזה לא עשה אתי לבד, אלא אני אחד מיני אלף, יש היום אלפי תלמידי חכמים שמרביצים תורה בכל העולם כולו, שהם תלמידיו ותלמידי תלמידיו שלימד אותם איך להעביר את התורה בדרכי נועם, באהבה.

זכינו להיות בדורו של מרן

אנחנו זכינו להכיר כמה אנשים שזכו לשמוע דרשות מהבן איש חי, וזו זכות גדולה להיות בדור של הבן איש חי. ואני אומר: עוד 20 שנה, יהיו אנשים צעירים, נגיד להם: אנחנו זכינו להיות בדור של מרן הרב עובדיה ע"ה. כי התורה שהוא כתב לנו, עוד דורות ודורי דורות יעסקו בה. היום דיין אחד שהוא כבר 20-30 שנה בדיינות, אמר לי: כל פעם שהיה יוצא ספר חדש של מרן, היינו ישר פותחים ולומדים את התשובות של מרן על ענייני אישות, עגונות, יבום, וממזרים, ותמיד יש חידושים, וכל חידוש הוא כאילו מצאנו עוד סימן בשלחן ערוך, וכל הדיינים מיישרים קו עם הרב.

מגיל 19 שימש כדיין

מרן התחיל להיות דיין כבר בגיל 19, ועד סוף ימיו היה יושב וכותב פסקים. בהיותו עלם צעיר הוסמך לדיינות על ידי הראשון לציון דאז רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל, ובשנות ה-20 לחייו מונה לדיין בפועל בבית הדין של הספרדים בירושלים, וישב שם יחד עם רבו הגאון רבי עזרא עטיה, ועם הראב"ד רבי יהודה הכהן שאקו (ראה בשו"ת יביע אומר ח"י אה"ע סימן לג משנת תש"ה, בהיות מרן בן 24). ולאחר מכן בשנת תש"ז כבר שימש כראב"ד במצרים, וכשחזר לארץ המשיך כדיין בפתח תקוה, ולאחר מכן בירושלים, ואחר כך בתל אביב וכחבר בית הדין הגדול, ואחר כך כרב ראשי לישראל ונשיא בית הדין הגדול. וגם בשנת תשמ"ג כשפרש מהרבנות המשיך את עבודתו בבית הדין הגדול (ראה בשו"ת יביע אומר ח"י אה"ע סימן יג פסק דין בבית הדין הגדול משנת תשמ"ז).

מאמריקה למרן

וגם לאחר שמרן פרש לגמרי ממשרת הדיינות, עדיין שפט את ישראל עוד עשרות שנים, מכל בתי הדין בעולם היו מריצים אליו את שאלותיהם המסובכות. אני זוכר: בחודש כסלו תשס"ב, בלומדי בבית המדרש "מאור ישראל" בירושלים, הגיע מרן לכולל כדי למסור לנו שיעור בענין גב' סעדה שבעלה עבד במגדלי

מרן ע"ה, שכולם בכך, וכולם הרגישו את האבידה הגדולה, אמרו: תומים הָיִינוּ נֶאֱמָר אָב (איכה ה, ג), זה מה שעם ישראל הרגיש.

עם הארץ או רשע

אשה אחת ראתה בלוויה הרבה נשים עם פאות, אמרה: מי יגיד לכם שזה אסור? אמרתי לה: יהיו רבנים שיגידו שזה אסור, אבל להגיד: שבחור ישיבה שרוצה פאה, הוא: או "עם הארץ", או "רשע". זה רק הרב הצליח להגיד דבר כזה. מי היה מעיז להגיד דבר כזה, והרב גם כתב את זה בכתב ידו: שבחור ישיבה שרוצה פאה, יש לו בחירה באיזו קטגוריה הוא רוצה להיות, או "עם הארץ" או "רשע". וגם אם יקום איזה רב ויאמר דבר כזה, אנשים יגידו: זה סתם, הוא מגזים, מי הוא בכלל, ואז מה אם הוא אמר... אבל הרב שיש לו "כוחא דהיתירא" ובכל זאת הוא אמר שזה דבר חמור, כנראה שזה באמת דבר חמור, וגם אם הוא לא למד את כל התשובה שהרב כתב בשו"ת יביע אומר חלק ד (אה"ע סימן ג) וחלק ה (אה"ע סימן ה), יודע שאם הרב אמר זה: כנתינתן בסיני, וזה אסור.

מרן היה בבחינת "החרש והמסגר"

וזה מה שחסר לנו, מי ינווט אותנו עם כל הטכנולוגיה המתחדשת בדורינו, ועם כל השאלות שמתחדשות חדשים לבקרים. בחיי חיותו של מרן, כל שאלה שהיתה, תיכף ומיד 'טרם יקראו ואני אענה'. הרבנים יושבים שעות על שאלה אחת ובסוף מרן חותך ברגע אחד את הפסק, מותר או אסור. אני זוכר פעם, היתה לנו שאלה של ברית מילה, שהיה ספק באיזו שעה התינוק נולד. דעתי היתה שהתינוק נולד לפני השקיעה, והיו כאלה שאמרו שיש בזה ספק, וזה היה עניין של דקה אחת, ולכן אמרו: לא ניקח סיכון, ונדחה את הברית למחרת. שאלנו שני רבנים, זה אמר בכה וזה אמר בכה. והרב פסק לעשות את הברית בזמן, וכל הרבנים שראו את הפסק, אמרו: אם מרן "עטרת ראשינו" אמר, מי יחלוק עליו. אבל היום, מי הוא זה שיכול לבוא ולהחליט ולהכריע בבחינת "החרש והמסגר", שבשעה שהוא פותח את הפה כולם בבחינת חרשים. ובשעה שהוא אומר את הפסק, כולם סוגרים את הפה ומקבלים את דבריו.

אל תהיה חכם סקאפי

שלא נדבר, על הלב הרגיש שהיה לרב, איך קיבל כל יתום וכל אלמנה בסבר פנים יפות, נתן צדקות וגמל אתם חסדים טובים. איך כל בחור ישיבה שהיה מגיע לאב, היה מחבק אותו ומנשק אותו באיזה שמחה. בחור רואה דבר כזה, איך לא יהיה לו חשק ללמוד תורה, כאשר הוא רואה איך גדול הדור מעריך אותו ומכבד אותו. וכמה מרן ע"ה נלחם בשביל הבחורי ישיבות עד טיפת הדם האחרונה שלו. אני זוכר, כל פעם שהיה נכנס אל הרב איזה בחור, נער בר מצוה, הרב היה תופס אותו בסנטר שלו, אמר לו: הא, אל תהיה חכם סקאפי. אתה יודע מה זה חכם סקאפי? – הוא שואל אותו. והסביר לו הרב: חכם סקאפי, זה הרב של המתים, של הבית קברות, שיודע לעשות רק השכבות. אמר לו הרב: אל תהיה רב של המתים, תהיה הרב של החיים, שישאלו אותך – תדע מה לענות. תלמד תורה, תקיף את התורה. ילד ששומע דבר כזה, גדל עם שאיפות, אומר: הרב לימד אותי איך צריך להיות. לא רק שיקראו לו: הרב הגאון בגדול, הצדיק המקובל המלובן... אלא שבאמת יהיה תלמיד חכם אמיתי, שישאלו אותו בכל מקום וידע לענות.

עם איזה בן אדם. אבל הרב ידע לקרב את היהודי שנמצא בקצה השני. מי ששמע את השיעורים של מרן, שמע איך הרב היה מספר סיפורים, ובדיחות, זורק מילים בערבית, כל מיני קללות... ונותן כאפות, ואתה אומר: זה האדם שכתב את "שו"ת יביע אומר". והרב עזב את הספרים והלך למסור שיעורים, להגיד משל ונמשל, ולדבר בחביבות עם כל אחד. וכל זה מפני שהרב ידע שרק ככה אפשר לקרב את עם ישראל לאבינו שבשמים.

קהל עדתינו עליך יסמוכו

הקרבניט של הספינה אבד. אמנם הספינה שטה על פי הספרים והדרך שהתווה לנו מרן ע"ה. אבל זה רק עד שמתחילים הגלים – השאלות הקשות והמסובכות, ואין את מי לשאול. אני זוכר לפני 5 שנים בערך, היה לנו שאלה מסובכת קצת של חיי נפש, של הפלה – לעשות הפלה או לא לעשות הפלה, ולפי מה שהרב כתב בשו"ת יביע אומר היה משמע שזה מותר, וכך אני גם סיכמתי את הדברים להתיר על פי מה שהרב כתב. אבל דבר כזה חמור צריך אישור מגדולי ישראל, ולכן הלכתי לרב דין בבית הדין הגדול, לא רצה לענות לי, אמר לי: תשאל את ההוא. הלכתי אליו, אמר לי: תשאל את ההוא. הלכתי מפה לשם, עד ששלחתי את השאלה למרן, והוא כתב לי 3 מילים: אפשר להתיר ההפלה. הראיתי את זה לרבנים אחרים, אמרו: הו, יופי, עכשיו אנחנו רגועים.

מי יתיר לנו את הספיקות

בכל שאלה ושאלה הציבור רוצה לדעת מהי דעת מרן ע"ה, מהי דעת מרן בעל ה"טהרת הבית"? זה אומר בכה וזה אומר בכה, מי יפשוט לנו את הספיקות? וזה הצער שיש לעם ישראל. למשל: הרב כתב שהפסק טהרה בבין השמשות מותר. אבל מה הדין אם בתחלת בין השמשות היא בדקה וראתה דם, ואחר כך במשך זמן בין השמשות ראתה שהכל נקי? זה הרב לא כתב בפירוש, ומה נעשה עכשיו? זה אומר שדעת הרב משמע שמותר, זה אומר שדעת הרב משמע שאסור. צריך ללכת לכתת רגלים ולשאול את גדולי ישראל. וגם כאשר יבוא מישהו ויאמר: מותר או אסור, עדיין אין לו את הכתפיים הרחבות שכל עם ישראל יסמוכו עליו, וישמעו בקולו.

הלווייתו של מרן

בהלווייה של מרן היו מליון איש, נשים גברים, חילוניים דתיים. הרב בחזון עובדיה (ארבע תעניות, עמוד תעב) בהספד על הרב טולידאנו, כתב: על מה שנאמר בנביא (זכריה יב, יא): בַּיּוֹם הַהוּא יִגְדַל הַמְּסַפֵּד בִּירוּשָׁלַם מִמְּסַפֵּד קֶדֶךָ רְמוֹן מִקְּבֻקְעַת מְגִדוֹן, ואומרת הגמרא (מגילה ג. ומועד קטן כח:): ביום ההוא שיהרג בו משיח בן יוסף, יגדל המספד בירושלים, כמו ההספד של אחאב בן עמרי מלך ישראל, דקטל יתיה הדררימון בן טברימון ברמות גלעד, וכמספד של יאשיהו בן אמון מלך יהודה, דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו. שאל מרן: מה הקשר בין אחאב שהיה רשע, ליאשיהו בן רימון שהיה צדיק? ותירץ: על אחאב התאבלו כל החילוניים, כי מלכותו היתה מסוף העולם ועד סופו כמבואר בגמרא (מגילה יא.), ובמותו הפסידו את כל הכבוד הזה, אבל האנשים הכשרים לא הספידוהו, כי היה עובד עבודה זרה כמבואר בגמרא (סנהדרין לט:). ולעומתו, כאשר נהרג יאשיהו שהיה מלך צדיק, ספדו לו כל שלומי אמוני ישראל, אבל הרשעים לא התאבלו עליו כי כל הזמן הוא הוכיח אותם. וזה מה שאומר הנביא: ההספד של משיח בן יוסף יהיו שם גם הרשעים וגם הצדיקים. וזה מה שראינו בהלווייה של